

500 anys de les Germanies

© Pau Oliver

Biblioteca de Cort

500 anys de les Germanies

© Il·lustració Pau Oliver (<https://cargocollective.com/pauoliver>).

© Textos, disseny i maquetació: Biblioteca de Cort

Novembre de 2020

Índex

Introducció.....	4
Qui va ser Joan Crespí?	5
Qui era Joanot Colom?.....	6
El Consell dels Tretze.....	8
Qui eren els mascarats?.....	8
Llibres	10
Assaig i història.....	10
Literatura.....	14
Fons antic.....	15
Articles que trobaràs a la nostra hemeroteca.....	18
Més llibres que trobaràs a la Xarxa de Biblioteques.....	19

Introducció

La Germania (1521-1523) fou el conflicte social més violent que ha viscut la societat mallorquina. Els seus objectius eren posar fi a la corrupció del govern del Regne, dominat per l'aristocràcia, resoldre el problema del deute públic que asfixiava l'economia mallorquina i reformar el sistema contributiu per a fer-lo més just.

Carles I restituí l'autoritat per la força de les armes i envià un exèrcit que desencadenà la pitjor matança mai vista a Mallorca. La revolta s'havia estès per tota l'illa. Entre les proclames més conegudes hi havia: "Qui deu que pac. Viva la justícia". El 6 de febrer de 1521 el governador manà empresonar una sèrie de conspiradors que planejaven un aixecament similar a la Germania valenciana (1520-1522). Concretament set menestrals: el sabater Pere Begur; l'espaser Guillem Vic; els capellers Francesc i Joanot Colom, i Pasqual Rosselló, el capeller Rafael Ripoll, i el paraire Joan Crespí, cabdill del grup.

La ciutadania exigí la llibertat dels presos a la plaça de Cort. L'endemà, el Dijous Llarder, un grup nombrós i armat de menestrals va ocupar les institucions públiques. El 7 de febrer de 1521 s'iniciava l'alçament de gran part dels menestrals de la ciutat, i tan sols set mesos després s'afegiren a la revolta part dels habitants de la Part Forana. La ciutat de Mallorca va ser el darrer bastió dels agermanats, el 8 de març de 1523 es varen rendir. A partir d'aquí s'encetà una forta repressió. Més de 300 persones foren executades i s'imposaren multes als veïns i municipis de tota l'illa.

Qui era Joan Crespi?

Joan Crespi va ser un dels líders de la revolta. Segons Pere d'Alcàntara Peña, era el majordom del Gremi dels Paraires i fou el primer que, congregant a casa seva, que diuen que estava situada a la placeta de Sant Nicolau Vell –en l'actualitat, del Rosari–, molts artesans i menestrals, els va fer presents les causes del malestar que patien pronunciant un notable discurs.

Joan Crespi va morir assassinat en un calabós del castell de l'Almudaina. Com a venjança, Joanot Colom manà posar setge a la vila d'Alcúdia, lloc on els nobles havien anat a cercar refugi.

El 1870 fou nomenat Fill Il·lustre i es col·locà una placa en homenatge als agermanats a la plaça del Rosari de Palma.

Qui era Joanot Colom

Va ser l'altre líder de la revolta. Nascut a Felanitx en data desconeguda, passà a residir a la ciutat de Mallorca, on es va fer capeller. Joanot Colom va capitanejar la facció més radical de la Tretzena. El setembre de 1521 aconseguí destituir Joan Crespí i tancar-lo a la torre de l'Àngel del castell de l'Almudaina, on acabaria assassinat per Francesc Colom, germà del nou líder.

Així, Joanot Colom agafà la direcció de la Germania. En conèixer que arribava l'armada reial, lluny de negociar, com alguns volien que fes, optà per enfrontar-s'hi. El xoc deixà més de mil morts, segons les cròniques, una xifra molt alta a la Mallorca del segle XVI, prova de la intensitat de l'enfrontament. El març de 1523 els agermanats capitularen.

Joanot Colom va ser tancat al castell de Bellver i, finalment, el 3 de juny, fou executat i degollat, i el seu cos, esquarterat. Ca seva fou esbucada i el solar sembrat de sal. El seu cap va ser exposat durant molt de temps dins una gàbia situada en una fornícula de la porta Pintada de la murada de Palma. Durant tres-cents anys hi va ser present fins que el 1822 fou retirat.

El 1841, durant el Trienni Progressista d'Espartero, fou nomenat Fill Il·lustre i el 1865, l'Ajuntament de Palma aprovà dedicar-li el carrer nou que havia d'unir la plaça de Cort amb la plaça Major de la ciutat.

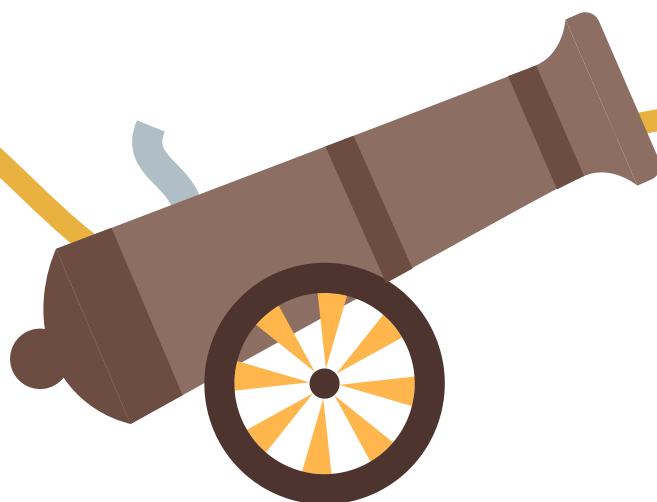
El Consell dels Tretze

El 16 d'abril, imitant l'organització valenciana, es va instituir un nou Consell dels Tretze (la Tretzena), instaurat per Joan Crespí i integrat per nou representants dels menestrals de la ciutat i quatre de la Part Forana. A la Tretzena se li varen concedir amplis poders per a governar sobre el Regne.

Qui eren els mascarats?

Fou el nom amb el qual els agermanats es referiren als contraris a la Germania. Aquests eren especialment els cavallers, donzells, prohoms, mercaders i notaris. Des dels inicis de la Germania, el 29 de juliol, amb l'ajuda de l'artilleria la turba va assaltar el castell de Bellver, refugi d'alguns mascarats, els quals varen ser tots assassinats.

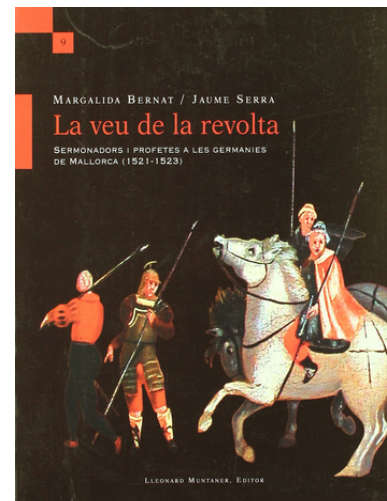
Davant la intensitat que agafava el conflicte, els mascarats varen fugir a Alcúdia i fins i tot molts es varen traslladar fora de l'illa.

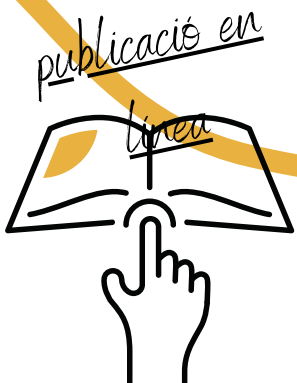
Assaig i història

BERNAT, Margalida i SERRA, Jaume: ***La veu de la revolta. Sermonadors i profetes a les germanies de Mallorca (1521-1523)***
Palma, Lleonard Muntaner, 2008

El llibre pretén ser una relectura dels documents ja coneguts sobre les Germanies. Els autors destaquen que ha estat fonamental que les Germanies mallorquines s'hagin considerat no un fet aïllat del seu entorn, sinó un capítol més de tota la crisi social europea de la primera meitat del segle XVI i una baula més de tota una cadena d'esdeveniments.

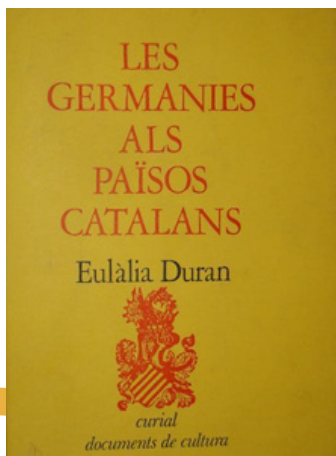

BESTARD CLADERA, Bartomeu: ***L'alçament popular de la Germania (1521-23)***

Parla del significat de les Germanies, de la historiografia tradicional que se n'ha escrit i sobretot de quines foren les causes que varen provocar la revolta i el desenvolupament del conflicte, que acabà reforçant la noblesa mallorquina.

DURAN, Eulàlia: **Les germanies als Països Catalans Barcelona** Curial, 1982

Engloba un estudi comú i no per separat de les revoltes que tingueren lloc a Catalunya, València i Mallorca. Un apartat interessant és el dels testimonis de la Germania mallorquina, que enumera les cròniques que aparegueren des de 1522 a Mallorca.

Relació d'algunes de les fonts citades:

*Memorial escrit el 1522 pel frare dominicà Antoni Joan Llambies: relata els fets primers del mes de febrer de 1521.

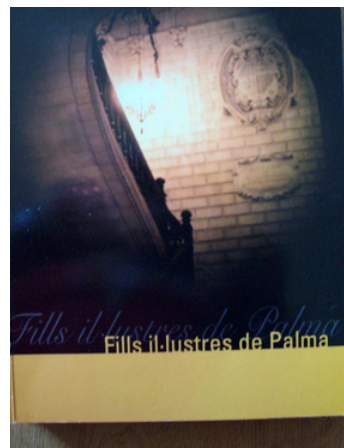
*Crònica, perduda, escrita pel cartoixà Miquel Oliver, prior de Valldemossa.

*Existeix una relació de la Germania mallorquina, donada per Martí de Vicianà en la seva *Crònica* (1566). En parlar de les Germanies de Mallorca remet el lector a una fins ara desconeguda *General història de la Germania de Mallorca*. Es tracta segurament d'una versió oficial dels fets, escrita durant o poc després d'aquests i en tot cas abans del 1566.

Fills il·lustres de Palma

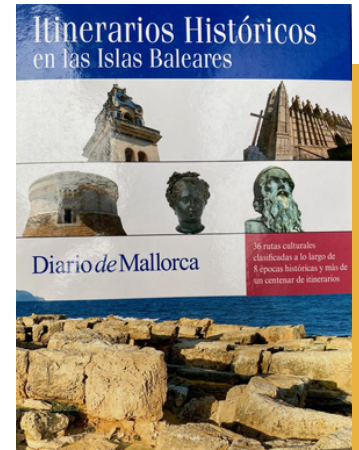
Palma, Ajuntament, Promomallorca, 2008

En aquesta obra es pot trobar la biografia dels principals agermanats: Joanot Colom i Joan Crespí, escrites per l'historiador Josep Joan Vidal. La imatge que les acompanya fa referència al quadre de Fill Il·lustre de la Sala de Plens de l'Ajuntament de Palma.

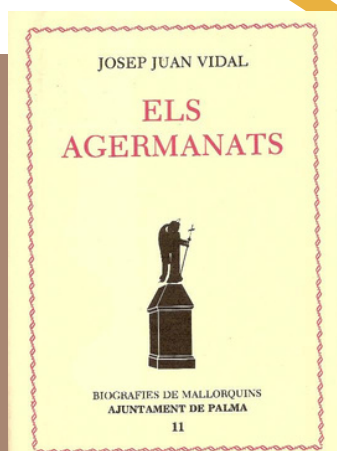

Itinerarios históricos en las Islas Baleares. 36 rutas culturales clasificadas a lo largo de 8 épocas históricas y más de un centenar de itinerario, Palma, Editora Balear, 2009

Es tracta d'un col·leccionable del *Diario de Mallorca* que recorre totes les èpoques històriques, de la prehistòria al segle XX. En el capítol dedicat a la baixa edat mitjana i el Renaixement hi podem trobar una ruta dedicada a les Germanies. La ruta ha estat dissenyada per l'historiador Antoni Mas Forners. Els llocs de l'itinerari proposats són l'Ajuntament de Palma, el castell de Bellver, el recinte emmurallat d'Alcúdia, la plaça i l'església de Pollença, la Pobla, Inca i el monestir de la Real a Palma, tots indrets on tingueren lloc els grans esdeveniments del conflicte.

JUAN VIDAL, Josep: *Els agermanats*
Palma, Ajuntament, 1985

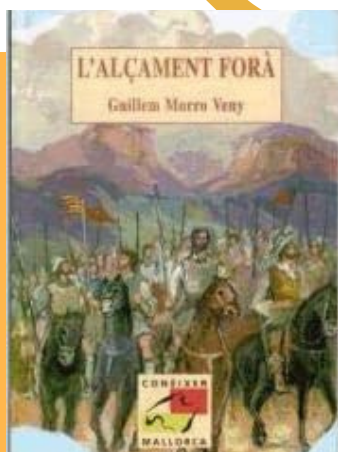
En el llibre s'explica qui eren els agermanats, l'origen del conflicte, els principals esdeveniments i la posterior repressió. Els agermanats provenien de la menestralia i la pagesia. Aquests s'enfrontaren amb els membres de les classes privilegiades (cavallers, ciutadans, eclesiàstics, mercaders...) en una lluita armada que pel seu caràcter violent assolí la forma d'una guerra civil, que ensagnà l'illa per espai de dos anys. A més, Josep Juan Vidal ens parla de la polèmica historiogràfica al voltant del conflicte de les Germanies.

MAÍZ, Jordi: **Contra lo mal govern. Poder i revolta a la Mallorca dels segles XIV-XVI**, Manacor, Calúmnia i Ateneu Lo Tort, 2017

El llibre resumeix tres revoltes importants: l'assalt al call jueu (1391), la Revolta Forana (1450) i les Germanies (1521-1523). L'autor n'explica allò que tenen en comú: el mal govern.

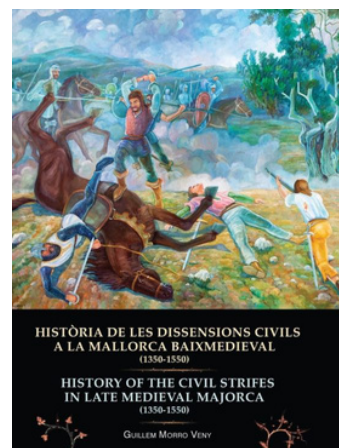
MORRO VENY, Guillem: **L'alçament forà**, Palma, Documenta Balear, 1998

L'alçament forà esclatà el 1450 i fou una de les commocions socials més impactants del món occidental. A més, se situa al bell mig de dos altres esclafits revolucionaris –la Revolta de 1391 i la Germania de 1521. Per tant, es converteix en un precedent en la lluita contra el poder establert protagonitzat pel poble i la Part Forana.

MORRO VENY, Guillem: **Història de les dissensions civils a la Mallorca baixmedieval (1350-1550) / History of the civil strifes in late medieval Majorca (1350-1550)**, Palma, Documenta Balear, 2012

La present obra abasta un període de la història (1350-1550) durant el qual es varen produir els moviments socials que més impacte tingueren per la seva virulència, gravetat i transcendència, com la revolta camperola i menestral de 1391, l'alçament forà de 1450 i la Germania de 1521. L'obra està acompanyada d'il·lustracions.

MORRO VENY, Guillem: **Les revoltes populars a Mallorca**
Palma, Lleonard Muntaner, 2020

L'obra inclou un estudi global dels tres conflictes socials que tingueren lloc el segle XIV, XV i XVI: el conflicte de 1391, forans contra ciutadans (1450-1453) i la Germania (1521-1523). A més, l'obra està dedicada a la Comissió Cívica Germania 500, que pretén recordar els esdeveniments de la Germania el proper 2021.

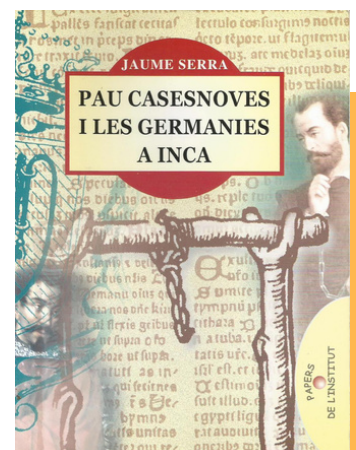
PÉREZ, Joseph: **Los comuneros**, Madrid,
La esfera de los libros, 2001

El 1520 els comuners Juan Bravo, Juan de Padilla i Francisco Maldonado irrompen a Segòvia, Toledo i Salamanca, i protagonitzen l'aixecament contra el poder reial de Carles V. Comença la revolta dels comuners. El moviment dels comuners constitueix un episodi de gran transcendència per a tot el període modern i forma part dels mites col·lectius de la història d'Espanya.

SERRA, Jaume: **Pau Casesnoves i les Germanies a Inca**
Palma, Documenta Balear, 2001

En els darrers temps les Germanies varen ser dirigides durant uns quants mesos per dues persones: Joanot Colom, que representava els menestrals de la ciutat de Mallorca, i el cirurgià d'Inca Pau Casesnoves. Aquest va tenir un paper important en la defensa dels interessos forans, de manera que va ser un dels ambaixadors que aconseguí la favorable sentència de 1512. Malauradament, el 1521 fou executat com a traïdor.

Literatura

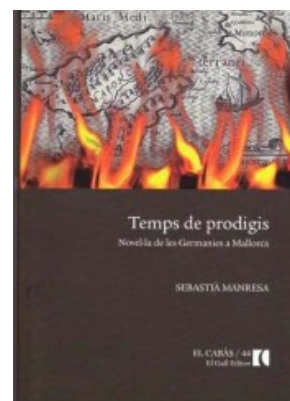
DIOSDADO, Ana: **Los comuneros**, Madrid, Preyson, 1983

Obra de teatre que fou estrenada per primera vegada al Teatre María Guerrero el 12 de març de 1974. L'obra recrea els esdeveniments succeïts a Castella en el segle XVI i els protagonistes de la revolta: Juan de Padilla, Juan Bravo i Pedro Maldonado

MANRESA, Sebastià: **Temps de prodigis. Novel·la de les germanies a Mallorca**, Pollença, El Gall Editor, 2012

El protagonista és Rafel Ramis, nascut a Felanitx, que pateix els sofriments de la revolta de les Germanies i la novel·la està ambientada prop del Rafal Garcés, entre Inca i Binissalem.

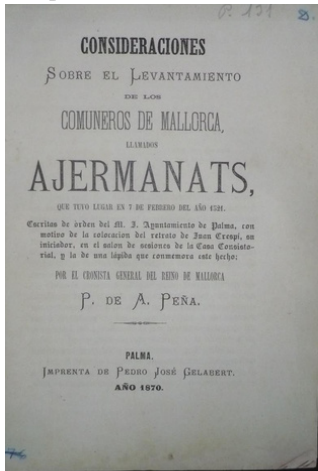
MORRO VENY, Guillem: **La glòria dels vençuts** Palma, Lleonard Muntaner, 2016

És una novel·la històrica que transita per un dels períodes més convulsos de l'època baixmedieval mallorquina: l'alçament forà de 1450-1453. Té com a protagonista la figura llegendària del manacorí Simó Ballester "lo Tort".

Fons antic

ALCÀNTARA PENYA, Pere d': **Consideraciones sobre el levantamiento de los comuneros en Mallorca llamados ajermanats**, Palma, 1870

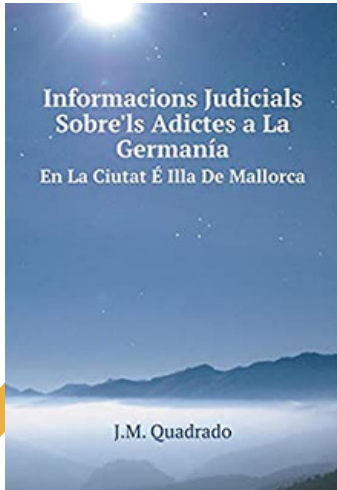
L'Ajuntament de Palma va encarregar a Pere d'Alcàntara Penya, cronista oficial, una història sobre l'aixecament que va tenir lloc dia 7 de febrer de 1521 i es va fer amb motiu de la col·locació del retrat de Fill Il·lustre de Joan Crespí a la sala de plens i d'una placa commemorativa dels fets a la plaça del Rosari. L'obra fou publicada el 5 de febrer de 1870.

QUADRADO, Josep Maria: **Forenses y ciudadanos. Historia de las disensiones civiles de Mallorca en el siglo XV**, Palma, Imprenta y librería de D. Estevan Trias, 1847, 2a ed., Palma, impremta de Amengual y Muntaner, 1895

Es tracta d'un estudi sobre les més dures lluites socials mallorquines del segle XV, els tràgics successos que enfrontaren la ciutat i els pobles de l'illa. Descriu amb detall la nova situació dels mercaders que poblaren la ciutat, dels més rics colons fets ciutadans, de la població forana, reduïda quasi a jornalers, en un moment en què s'acostumava a veure la metròpoli com a font de creditors i amb nous propietaris ja sense relacions de colons-senyors.

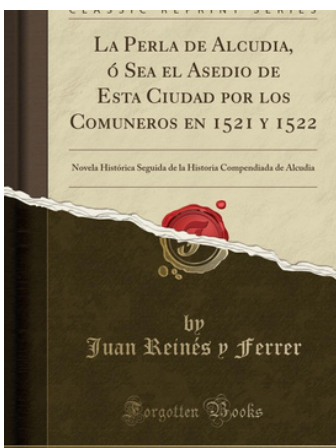

QUADRADO, Josep Maria: ***Informacions judicials sobre'ls adictes á la Germanía en la Ciutat é Illa de Mallorca é penas de cos e d'haver a ells imposadas après la reducció de 1523***
Palma, Estampa de Felip Guasp, 1896

A l'Arxiu del Regne de Mallorca existeix una llista amb els participants a la Germania i les quantitats de diners amb què foren multats per les autoritats reials, després dels avalots. Josep Maria Quadrado va tenir accés a la documentació, ja que era l'arxiver, i n'escrigué un llibre.

REINÉS FERRER, Juan: ***La perla de Alcudia ó sea el asedio de esta ciudad por los comuneros en 1521 y 1522. Novela histórica seguida de la historia compendiada de Alcudia,***
Palma, Imprenta de D. Felipe Guasp y Barberi, 1854

Juan Reines (Alcúdia, 1801-1897), metge i escriptor, influït pels models romàntics francesos, conreà la novel·la històrica en castellà. *La perla de Alcudia* mescla la història local amb la faula.

Articles

que pots trobar a la nostra hemeroteca

BERNAT, Margalida i SERRA, Jaume: "El paper de les profecies i dels sermons a les Germanies de Mallorca (1521-1523)", *Randa*, 54 (2005), p. 31-55

DURAN, Eulàlia. "La guerra de les Germanies i la seva interpretació", *Randa*, 1(1975), p. 25-62

LLINÁS SOCIAS, Guillermo: "Sobre la Germania en Sa Pobla y Campanet", *BSAL*, 33, (1968-1972), p. 396-404

OLIVER DOMENGE, Pere: "Joanot Colom i Cifre", *La Nostra Terra*, 23 (1929), p. 407-426

PAYERAS, Miquel: "Els revolucionaris agermanats", *El Temps*, 1827 (2019)

SANTAMARÍA, Álvaro: "Sobre los orígenes de la Germania de Mallorca", *Mayurqa*, 5, (1971), p.25-40

més llibres i articles que trobaràs a la xarxa de biblioteques

BELENGUER, Ernest i GARCÍA, Ricardo: *Las Germanías*, Madrid, Grupo 16, 1985

BERNAT, Margalida i SERRA, Jaume: *Culpes de cada un: penes d'haver a les Germanies de Montuïri (1521-1524). Primeres Jornades d'Estudis Locals de Montuïri, del novembre de 2008*, Montuïri, Ajuntament, 2010

BORDOY, Miguel: *La Germanía de Felanitx (historia de una revolución)*, Felanitx, 1943

DURAN, Eulàlia: "Joanot Colom. Heroi de la revolució mallorquina", *L'Avenç*, 5 (1977), p. 13-16

FIOL MATEU, Gabriel: *Notícia de documents de l'Arxiu del Regne de Mallorca, relatius a la Germania a Inca IV Jornades d'Estudis Locals d'Inca*, Inca, Ajuntament, 1997

FURIÓ, Antoni: *Memoria histórica del levantamiento de los comuneros mallorquines en 1520*, Palma, Imprenta de Pedro José Gelabert, 1841

LLADÓ, Jaime: *Carlos I y Alcudia durante la Germanía*, Palma, Impr. Mossèn Alcover, 1959

MORRO VENY, Guillem: *La diabòlica secta colombina. Història novel·lada de Joanot Colom (s. XV-1523), líder de la Germania mallorquina*, València, Calambur, 2019

MULET RAMIS, Bartomeu: *Les Germanies: una tragèdia per Sineu*. *Primeres Jornades d'Estudis Locals de la Mancomunitat del Pla de Mallorca*. Mancomunitat del Pla de Mallorca, 1998

QUADRADO, Josep Maria. *En Juanot Colom: discurs historich fet á sa Associació de Catolich*, Impr. Felipe Guasp y Vicens, 1870

PÉREZ FERRER, F.: *Les germanies i Sóller Palma*, Impr. Mossèn Alcover, 1976

85 anys amb tu
1935-2020

BIBLIOTECA DE CORT

novembre 2020